Atlas přeměny krajiny v oblasti Jezera Most

Anna Brázdová, Miroslav Čábelka

Katedra aplikované geoinformatiky a kartografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova

Mostecko se stalo symbolem krajiny zdevastované a přeměněné povrchovou těžbou hnědého uhlí. Atlas přeměny krajiny v oblasti Jezera Most seznamuje s lokalitou Mostecka, historií těžby hnědého uhlí a s nejvýznamnějšími zásahy člověka, které zde měly v minulosti vliv na proměnu krajiny. Jako vstupní data posloužily výsledky fyzickogeografické a socioekonomické analýzy území v letech 1845, 1938, 1952, 1987 a 2021.

Atlas má 28 stran ve formátu A4 a jeho hlavní částí je pět chronologicky seřazených map, které zobrazují krajinný pokryv v uvedených časových horizontech. Ukázky viz obr. 2-5. V doplňujících textech jsou vysvětleny procesy, které v krajině mezi těmito lety probíhaly. Součástí jsou staré i srovnávací fotografie a graf zobrazující vývoj jednotlivých typů krajinného pokryvu v čase. Viz graf 1. Dále pak přehledová mapa zaniklých obcí a mapa současného území Jezera Most.

Obr. 1: Titulní stránka atlasu

Analýza změn

Vytvořené mapy krajinného pokryvu zachycují stav makrostruktury krajiny v letech 1845, 1938, 1952, 1987 a 2021. Porovnání těchto map umožňuje sledovat průběh změn krajinného pokryvu v uvedeném období. Mapy viz obr. 2-5.

Pro znázornění procentuálního podílu jednotlivých kategorií krajinného pokryvu byl pro každý rok vytvořen prstencový graf a pro celé sledované období souhrnný sloupcový graf, který zachycuje vývoj jednotlivých kategorií v čase. Viz obr. 2-5.

Krajinný pokryv v roce 1845

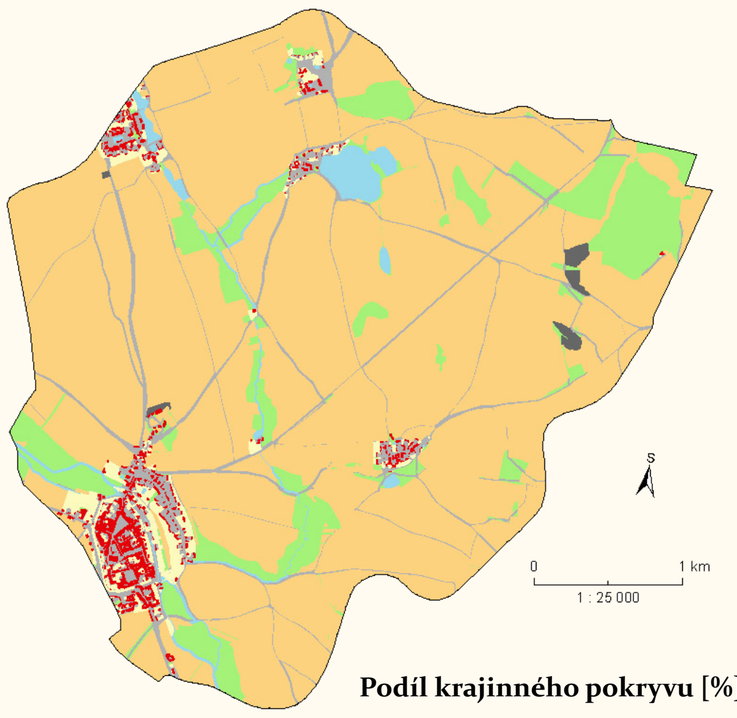

Podíl krajinného pokryvu [%]

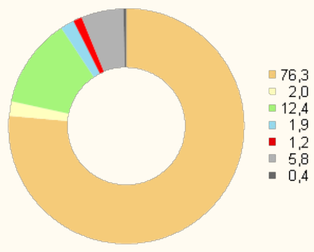

Obr. 2: Ukázka mapy a grafu krajinného pokryvu v roce 1845

Krajinný pokryv v roce 1952

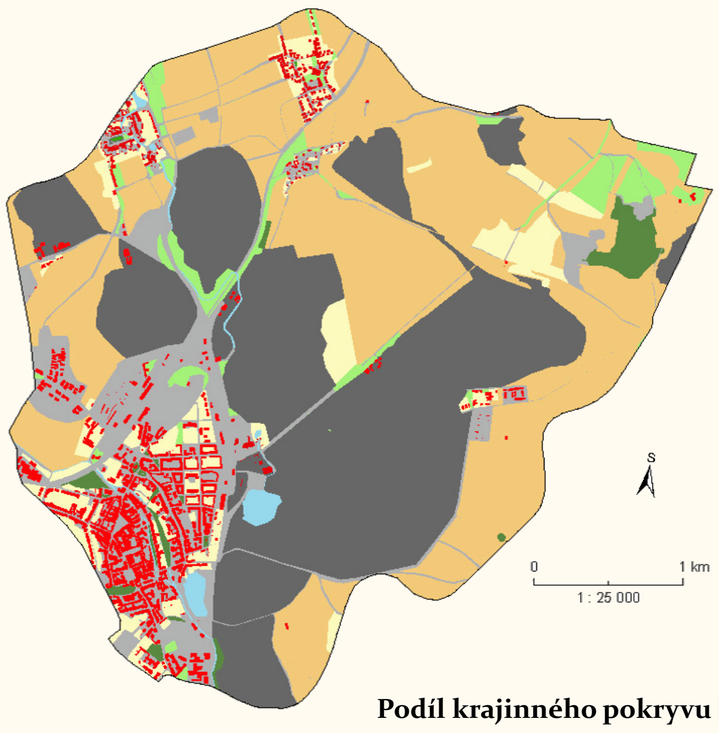

Podíl krajinného pokryvu [%]

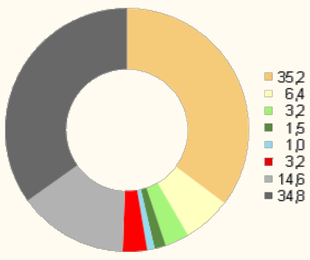

Obr. 3: Ukázka mapy a grafu krajinného pokryvu v roce 1952

Krajinný pokryv v roce 1987

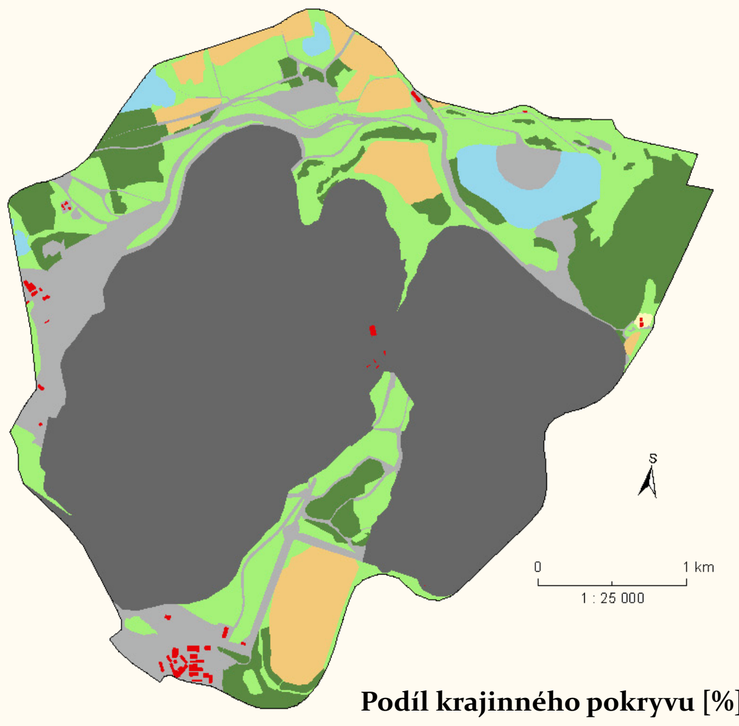

Podíl krajinného pokryvu [%]

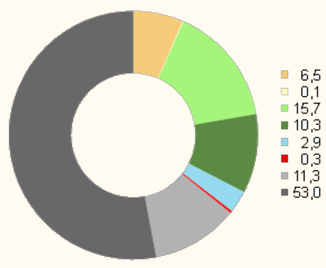

Obr. 4: Ukázka mapy a grafu krajinného pokryvu v roce 1987

Krajinný pokryv v roce 2021

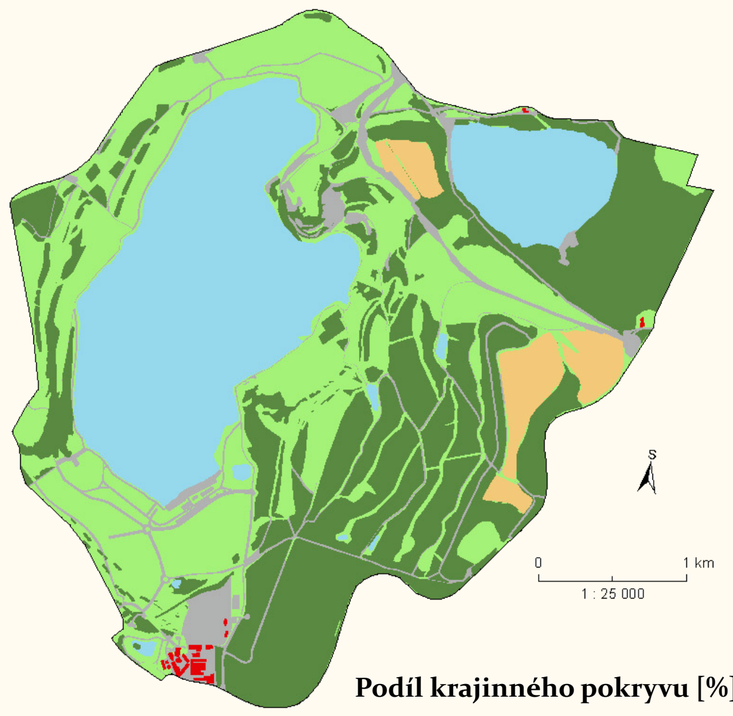

Podíl krajinného pokryvu [%]

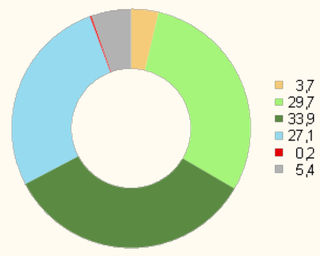

Obr. 5: Ukázka mapy a grafu krajinného pokryvu v roce 2021

Přeměna krajiny mezi lety 1842–2021

V průběhu necelých dvou století byla krajina v oblasti Mosteckého jezera zásadně přeměněna.
Nejprve se z původní zemědělské oblasti (1845) stala intenzivně využívaná průmyslová krajina, pro kterou je charakteristická devastace krajiny, zánik sídel a kulturních i historických památek (1938, 1952, 1987).

Po skončení těžby se od konce minulého století začala krajina díky rekultivacím obnovovat. Vznikly rozsáhlé zatravněné, lesní a vodní plochy, které slouží k rekreaci.

Klíčovou změnou prošla orná půda, která z oblasti téměř vymizela a byla nahrazena především trvalými travními porosty, lesními a vodními plochami.
To že intenzita změn byla opravdu vysoká, dokládá i hodnota vypočítaného indexu změny, která v období 1845–2021 dosahuje 76,46 %.

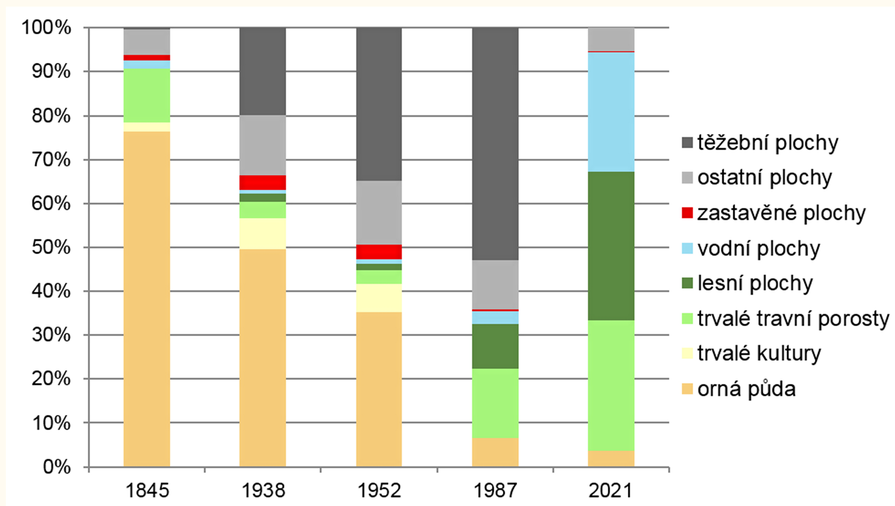

Graf 1: Vývoj krajinného pokryvu v letech 1842–2021

Typ	Charakteristika	
orná půda	OP	orná půda
trvalé kultury	TK	zahrady, vinice a ovocné sady
trvalé travní porosty	TTP	louky, pastviny a neudržované plochy vegetace
lesní plochy	LP	listnaté, jehličnaté a smíšené lesy a křoviny
vodní plochy	VP	vodní toky, vodní plochy a mokřady a rašeliniště
zastavěné plochy	ZP	budovy rezidenční výstavby, občanského vybavení a výroby a skladování
ostatní plochy	OP	průmyslové a dopravní a areály, areály výstavby, komunikace, skály, pláže, písky, areály sportu a volného času, areály sídelní a rekreační zeleně
těžební plochy	TP	areály těžby, lomy, doly výsypky

Tab. 1: Charakteristika jednotlivých kategorií krajinného pokryvu

Kategorie	1845		1938		1952		1987		2021	
	km²	%	km²	%	km²	%	km²	%	km²	%
Orná půda	10,75	76,3	6,99	49,6	4,96	35,2	0,91	6,5	0,52	3,7
Trvalé kultury	0,28	2,0	1,00	7,1	0,90	6,4	0,01	0,1	0,00	0,0
Trvalé travní porosty	1,74	12,4	0,51	3,7	0,45	3,2	2,21	15,7	4,18	29,7
Lesní plochy	0,00	0,0	0,27	1,9	0,22	1,5	1,46	10,3	4,78	33,9
Vodní plochy	0,27	1,9	0,10	0,7	0,14	1,0	0,41	2,9	3,82	27,1
Zastavěné plochy	0,18	1,2	0,48	3,4	0,45	3,2	0,04	0,3	0,03	0,2
Ostatní plochy	0,82	5,8	1,94	13,8	2,05	14,6	1,59	11,3	0,75	5,4
Těžební plochy	0,05	0,4	2,79	19,8	4,90	34,8	7,46	53,0	0,00	0,0
Celková výměra	14,08 km²									

Tab. 2: Absolutní a relativní zastoupení kategorií krajinného pokryvu

Atlas přeměny krajiny v oblasti Jezera Most

Atlas vznikl v rámci bakalářské práce na katedře aplikované geoinformatiky a kartografie, Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.

Miroslav Čábelka, cabelka@natur.cuni.cz